درس ۱ روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه

مقدمه

روان‌شناسان با پرسش‌های بسیاری مواجه هستند و دغدغهٔ آنان این است که پاسخ‌های دقیقی به این پرسش‌ها بدهند. برخی از این پرسش‌ها عبارت‌اند از:

۱- فهم ما از محیط پیرامون چگونه رشد می‌کند؟
۲- عوامل مؤثر بر فراموشی چه چیزهایی هستند؟
۲- چرا هنگام مطالعه، مدام حواسمان پرت می‌شود؟
۳- چرا مطالعه با فاصلهٔ زمانی، بهتر از مطالعهٔ بدون فاصلهٔ زمانی است؟
۴- تماشای برنامه‌های خشونت‌آمیز رسانه‌ها چه تأثیری بر پرخاشگری کودکان دارد؟
۵- چرا یک فرد، هنگامی که در جمع قرار می‌گیرد، متفاوت از سایر موقعیت‌ها عمل می‌کند؟
۶- یادگیری روش‌های مختلف حل مسئله، چه تأثیری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد؟
۷- افرادی که به‌طور مکرر و بدون دلیل موجه، به جراحی‌های زیبایی تن می‌دهند، در زیبایی بدنشان نقص دارند یا تصور نادرستی از زیبایی دارند؟

ویژگی‌های روان‌شناختی انسان، نقش مهمی در **عملکرد** او دارد؛ از این‌رو، روان‌شناسان تلاش می‌کنند تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی بر عملکرد انسان را به‌طور دقیق بررسی کنند. برای مثال، پیشرفت شغلی افراد فقط به دانش تخصصی آن‌ها مربوط نمی‌شود، بلکه تحت تأثیر ویژگی‌هایی مثلِ «ویژگی شخصیتی، قدرت اراده و سخت‌کوشی، میل به پیشرفت، نظم در امور، سبک یادگیری، چگونگیِ مطالعه، علاقه به کار، و سبک تربیتی والدین آن‌ها» قرار دارد که توسط روان‌شناسان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

منابع کسب آگاهی و معرفت

منابع کسب آگاهی و معرفت عبارت‌اند از: ۱- دینی؛ ۲- شهودی؛ ۳- عقلی؛ ۴- تجربی یا علمی

انواع منابع کسب معرفت و ویژگی‌های این منابع، در جدول زیر شرح داده شده است.

منابع کسب معرفت	ویژگی منابع کسب معرفت	پاسخ به پرسش: «آیا جهان نظم دارد؟»
دینی	از طریق استناد به وحی، آیات الهی، و سخن و عمل بزرگان دین حاصل می‌شود.	در روش دینی، برای پی بردن به وجود نظم و قاعده در جهان، به آیات الهی و سخنان بزرگان دین استناد می‌کنند.
شهودی	«مبتنی بر **دریافت درونی** است.» «حاصل کشف درونی و دریافت ناگهانی و استنباط مستقیم و بی‌واسطه از امور است.»	در روش شهودی، با به‌کارگیری روش‌های شهودی و برداشت درونی، به نظم جهان پی می‌برند.
عقلی	در شناخت عقلی، با کمک روش‌های **فلسفی** و استدلال‌های **منطقی**، به حقیقت چیزی پی می‌برند.	در روش عقلی، با توجه به استدلال‌های منطقی و روش‌های فلسفی، جهان را قاعده‌مند می‌یابند.
تجربی یا علمی	در شناخت علمی از روش‌های علم تجربی (روش‌های **عینی** و **قابل تکرار**) استفاده می‌شود.	در روش تجربی، با بررسی تجربیِ موارد مختلف (مثال‌های مختلف) به این سؤال پاسخ می‌دهند. برای مثال، تأثیر فاصلهٔ کرهٔ زمین و خورشید بر ادامهٔ حیات در زمین را به‌صورت تجربی بررسی می‌کنند و نتیجه می‌گیرند «اگر کرهٔ زمین دورتر یا نزدیک‌تر به خورشید بود، امکان حیات در آن وجود نداشت، پس در جهان نظم و انضباط وجود دارد.»

هر یک از منابع چهارگانهٔ آگاهی و معرفت، روش‌های خاص و متناسب خود را داشته و از آن‌ها برای پاسخ گفتن به مسائل استفاده می‌کنند.
این چهار منبع در مقابل یکدیگر قرار نمی‌گیرند، بلکه چهار منبع مختلف برای آگاهی از جنبه‌های مختلف عالم هستی و خلقت هستند.
اگرچه هر یک از این چهار منبع، ویژگی‌های مخصوص به خود را دارند، اما می‌توانند تکمیل‌کنندهٔ جنبه‌های مختلف آگاهی و معرفت باشند.

ریچارد لاپیِره (Richard Lapiere) در یک مطالعهٔ کلاسیک نشان داد که نگرش‌ها و رفتارهای افراد همیشه با هم همخوان نیستند. این مطالعه به مدت دو سال طول کشید و در این مدت، لاپیره به همراه یک فرد چینی به شهرهای مختلف آمریکا سفر می‌کرد و از مرد چینی می‌خواست کارهای مربوط به اقامت در هتل‌ها را انجام دهد. او در این مطالعه، واکنش متصدیان پذیرش هتل‌ها را نسبت به درخواست اقامت یک فرد چینی مشاهده کرد، و طبق نتایج به‌دست‌آمده از این مشاهدات، درخواست او فقط یک بار رد شد. لاپیره پس از مشاهدهٔ رفتار متصدیان پذیرش هتل‌ها، پرسش‌نامه‌ای را برای آن‌ها می‌فرستاد و در آن سؤال می‌کرد «آیا یک فرد چینی را به‌عنوان مهمان می‌پذیرند یا خیر؟»، که پاسخ تقریباً ۹۲ درصد از متصدیان پذیرش هتل‌ها به این پرسش، این بود که «مشتریان چینی را نمی‌پذیرند». این نتایج، بیانگر تفاوت نگرش آن‌ها با رفتاری بود که لاپیره از آنان مشاهده و ثبت کرده بود.

درسنامه

پرسش‌نامه

- اطلاعاتی را که با کمک مشاهدهٔ مستقیم نمی‌توان به دست آورد، می‌توان با استفاده از پرسش‌نامه کسب کرد.
- در پرسش‌نامه، محقق در خصوص رفتار یا افکار خاصی، از خود فرد سؤال می‌پرسد.
- پرسش‌نامه باید دقیق و معتبر باشد.
- پرسش‌نامه به صورت‌های مختلف نمره‌گذاری می‌شود.

مصاحبه

- برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد موضوعاتی که نمی‌توان به‌صورت مستقیم مشاهده، و یا با کمک پرسش‌نامه‌های از پیش‌تعیین‌شده مطالعه کرد، از روش مصاحبه استفاده می‌شود.
- در روش مصاحبه، محقق پس از شنیدن پاسخی که مصاحبه‌شونده به سؤال قبلی داده است، پرسش بعدی خود را معلوم و مصاحبه را هدایت می‌کند. بنابراین، مصاحبه برخلاف گفت‌وگوی معمولی، **هدفمند** و **سازمان‌یافته** است.

شباهت مصاحبه و پرسش‌نامه این است که در این روش‌ها، سؤال‌هایی از افراد پرسیده می‌شود و افراد باید به آن‌ها پاسخ دهند، اما تفاوت این دو روش در نحوهٔ استفاده از آن‌ها است. در مصاحبه، مصاحبه‌گر سؤال‌ها را در فرایند گفت‌وگو به‌طور شفاهی می‌پرسد و پاسخ‌هایی را که از مصاحبه‌شونده دریافت کرده ثبت می‌کند، اما در پرسش‌نامه، سؤال‌ها به‌صورت کتبی ارائه می‌شود و افراد شرکت‌کننده در پژوهش، بعد از خواندن آن‌ها، پاسخ خود را در محل‌های تعیین‌شده ثبت می‌کنند.

آزمون‌ها

- شاید افراد عادی جامعه، بیش از هر روشی، با استفاده از آزمون‌های روان‌شناختی مواجه شده باشند.
- آزمون‌ها، ابزارهایی برای **اندازه‌گیری** یا **کمّی کردن** ویژگی‌های روان‌شناختی هستند. (برای اندازه‌گیری و کمّی کردنِ هوش، نگرش، شخصیت، استعداد و عملکرد افراد، از آزمون‌ها استفاده می‌شود.)
- ویژگی آزمون‌ها عبارت است از
  - ۱- آزمون‌ها باید دقیقاً چیزی را اندازه‌گیری کنند که برای آن ساخته شده‌اند.
  - ۲- آزمون‌ها در دفعات متعددِ اجرا باید نمرهٔ یکسان یا تقریباً یکسانی به ما بدهند.

ویژگی آزمون‌هایی را که در پژوهش‌های روان‌شناختی به کار می‌روند، می‌توان با ابزارهای دقیقی همچون ترازو - که در سایر علوم تجربی مورد استفاده قرار می‌گیرد - مقایسه کرد. ترازو برای اندازه‌گیری وزن ساخته شده و تنها وزن را اندازه می‌گیرد و ارتباطی با ویژگی‌های دیگر، مانند حجم ندارد. از طرفی دیگر، اگر با یک ترازوی سالم چند بار وزن یک شیء را بسنجیم، به یک عدد یکسان می‌رسیم.

- ساخت آزمون‌ها بسیار دشوار است و فرایند پیچیده‌ای را طی می‌کند.
- استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تفسیر آن‌ها باید در کنار سایر روش‌های گردآوری اطلاعات باشد و به دست افراد متخصص انجام شود.
- متخصصان نباید مشخصات و اطلاعاتی را که در تحقیقات خود از افراد به دست آورده‌اند، به‌صورت عمومی و برای دیگران منتشر کنند.

علم تجربی چیست؟

۲۴. **روان‌شناسی علمی، جزء کدام شاخه از علم است؟** (سراسری – ۹۷)
۱) محض ۲) فلسفی ۳) تجربی ۴) اجتماعی

۲۵. **تجربی بودن علم روان‌شناسی به چه معنا است؟** (مفهومی)
۱) برقراری رابطه بین پدیده‌های مستقل از هم
۲) اثبات رابطهٔ پدیده‌ها از طریق روش‌های قابل اندازه‌گیری
۳) قابل اثبات بودن نظریه‌های مطرح شده در آن
۴) بررسی پدیده‌ها از طریق روش‌های دقیق و عینی

۲۶. **منظور از علم در روان‌شناسی، علم ..... است که از روش‌های ..... و ..... استفاده می‌کند.** (حافظه‌ای)
۱) صوری – دقیق – قابل اندازه‌گیری
۲) تجربی – دقیق – قابل اندازه‌گیری
۳) تجربی – ذهنی – قابل مشاهده
۴) صوری – ذهنی – قابل مشاهده

۲۷. **در کدام عبارت به مفاهیم پُرکاربرد علمی اشاره نشده است؟** (مفهومی)
۱) واژه‌ای که جایگزین ویژگی‌های یک شیء می‌شود.
۲) اصلی که محصول تأیید تجربی یک فرضیه است.
۳) مجموعه قوانینی که حاصل انجام پژوهش‌های علمی است.
۴) جملهٔ خبری که به‌صورت سنجیده در پاسخ به یک سؤال مطرح می‌شود.

۲۸. **پژوهش علمی با کدام مفهوم آغاز می‌شود؟** (مفهومی)
۱) جمع‌آوری مجموعه داده‌های مورد بررسی در پژوهش
۲) بیان چگونگی رابطهٔ بین پدیده‌های مورد بررسی
۳) طرح سؤال در مورد موضوع مورد تحقیق
۴) تأیید وجود رابطهٔ کلی میان متغیرها

۲۹. **اولین مفهوم علمی که یک پژوهشگر در بررسی‌های علمی مطرح می‌کند، کدام است؟** (کنکاشی)
۱) بیان مسئله ۲) توصیف پدیده‌ها ۳) ویژگی‌های روان‌شناختی ۴) یافته‌های تکرارپذیر

۳۰. **پاسخ آزمون‌نشده در مورد روابط بین پدیده‌های مورد بررسی در یک پژوهش را چه می‌نامند؟** (مفهومی)
۱) توصیف ۲) قانون ۳) نظریه ۴) فرضیه

۳۱. **در یک پژوهش، مشاهدهٔ کودکانی که در امتحان، بسیار دستپاچه می‌شوند و نمرات ضعیفی به دست می‌آورند، به بیان این جمله منجر شد که «با افزایش اضطراب امتحان، عملکرد دانش‌آموزان کاهش می‌یابد». این جمله، بیانگر .....** (مفهومی)
۱) مفهومی است که پژوهش‌های علمی، با آن آغاز می‌شود.
۲) تدوین پاسخ سنجیده‌ای است که حاصل دانش و تجربه است.
۳) ارائهٔ توصیف دقیق از پدیده‌های مورد بررسی در پژوهش است.
۴) ایجاد تغییر در پدیده‌های مورد بررسی و تحقق هدف کنترل است.

۳۲. **راه‌حل پیشنهادیِ یک پژوهشگر که با مطالعهٔ روان‌شناسی یادگیری، در پاسخ به چگونگی تأثیر ویژگی‌های شخصیتی بر یادگیری دانش‌آموزان ارائه شده است، .....** (مفهومی)
۱) به سازماندهی مجموعه‌ای از قوانین منجر می‌شود.
۲) روابط تأییدشدهٔ پیش از خود را رد خواهد کرد.
۳) پدیده‌های مورد بررسی را کنترل می‌کند.
۴) پاسخ اولیه و تا حد ممکن سنجیده به مسئله است.

۳۳. **راه‌حل اولیهٔ پژوهشگر برای حل مسئلهٔ مطرح شده در یک تحقیق را چه می‌نامند؟** (مفهومی)
۱) فرضیه ۲) تجربه ۳) تحلیل ۴) دانش

۳۴. **کدام عبارت در ارتباط با فرضیه، درست است؟** (کنکاشی)
۱) مغایر با قوانینی است که پیش از آن تدوین شده‌اند.
۲) تبیین تجربی از مهم‌ترین علل بروز پدیده‌ها است.
۳) تدوین آن، با اتکا به دانش و تجربهٔ قبلی است.
۴) درستی یا نادرستی آن قابل اثبات است.

۳۵. **اگر در پاسخ به چگونگی یادآوری خاطرات، گفته شود: «افراد هنگامی می‌توانند خاطرات بیشتری از رویدادهای گذشته را به یاد آورند که در محل اصلی آن رویداد قرار گرفته باشند»، کدام عبارت قابل پذیرش نخواهد بود؟** (مفهومی)
۱) جمله‌ای سنجیده بیان شده است که می‌تواند به طرح پرسش‌های دیگر منجر شود.
۲) جمله‌ای منطبق بر دانش و اندیشه و مغایر با شانس و تصادف مطرح شده است.
۳) جمله‌ای مطرح شده که در صورت تأیید، مجموعه‌ای از قوانین را شکل می‌دهد.
۴) جمله‌ای تدوین شده که بعد از بررسی‌های تجربی، می‌تواند پذیرفته یا رد شود.

۳۶. **پاسخ‌های خردمندانه به مسائل علمی در روان‌شناسی بیانگر چه مفهومی است؟** (سراسری خارج از کشور – ۱۴۰۰)
۱) فرضیه ۲) نظریه ۳) تجربه ۴) بیان مسئله

۳۷. **سنجیده بودن محتوای جملهٔ خبری که در پاسخ به یک مسئله تدوین می‌شود، به چه معنا است؟** (مفهومی)
۱) وجود رابطهٔ دوسویه میان جملهٔ خبری و مسئله
۲) وجود رابطهٔ تکاملی میان جملهٔ خبری و مسئله
۳) تبدیل جملهٔ خبری به قانون و اصل علمی
۴) تبعیت جملهٔ خبری از دانش و تجربه

۳۸. **در کدام مورد، به منابعی که فرضیه‌ها براساس آن بیان می‌شوند، اشاره نشده است؟** (کنکاشی)
۱) تجربه ۲) نیاز ۳) تخیل ۴) دانش

۳۹. **کدام گزینه عبارتِ «گذشت زمان باعث تضعیف حافظه می‌شود» را توصیف می‌کند؟** (سراسری – ۹۸)
۱) اصل ۲) مسئله ۳) فرضیه ۴) نظریه

۲۵۷. **کدام عبارت در ارتباط با پرسش‌نامه نادرست است؟** (ترکیبی)

۱) در آن از خود فرد دربارهٔ افکار یا رفتار خاص او سؤال می‌شود.
۲) به صورت‌های مختلف نمره‌گذاری می‌شود و باید دقیق و معتبر باشد.
۳) در صورت عدم امکان استفاده از مشاهدهٔ مستقیم می‌توان از آن استفاده کرد.
۴) از طریق تعیین پرسش بعدی، پس از دریافت پاسخ‌های قبلی افراد، هدایت می‌شود.

۲۵۸. **روان‌شناسی که در یک همه‌پرسی، افراد یک جامعه را از طریق پست پیمایش می‌کند و اطلاعاتی در مورد نیازهای بهداشتی آن‌ها جمع‌آوری می‌کند، از کدام روش برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده کرده است؟** (مفهومی)

۱) آزمون ۲) مصاحبه ۳) پرسش‌نامه ۴) مشاهده

۲۵۹. **جمع‌آوری اطلاعات در کدام‌یک از روش‌ها، از طریق مواجههٔ بین‌فردی صورت می‌گیرد؟** (مفهومی)

۱) مصاحبه ۲) مشاهده ۳) پرسش‌نامه ۴) آزمون

۲۶۰. **یک پژوهشگر در مطالعات خود روشی را برای گردآوری اطلاعات برگزیده که به‌صورت پرسشِ رو در رو از افراد شرکت‌کننده در پژوهش انجام می‌شود. روش مورد نظر این پژوهشگر، کدام است؟** (مفهومی)

۱) روشی که ابزارها را برای کمّی کردن ویژگی‌های روان‌شناختی به کار می‌برد.
۲) روش سازمان‌یافته‌ای که در شرایط آزمایشگاهی به کار می‌رود.
۳) روش هدفمندی که با گفت‌وگوی معمولی تفاوت دارد.
۴) روشی که برای مشاهدهٔ رفتار به کار می‌رود.

۲۶۱. **درصورتی‌که یک پژوهشگر روش و ترتیب پرسیدن سؤال‌ها از افراد را در ضمن گفت‌وگو مشخص کند، کدام روش گردآوری اطلاعات را به کار برده است؟** (مفهومی)

۱) مشاهده ۲) مصاحبه ۳) آزمون ۴) پرسش‌نامه

۲۶۲. **جمع‌آوری اطلاعات در کدام‌یک از روش‌ها، از طریق گفت‌وگوی دوطرفه انجام می‌پذیرد؟** (کنکاشی)

۱) آزمون ۲) پرسش‌نامه ۳) مشاهده ۴) مصاحبه

۲۶۳. **روش جمع‌آوری داده‌ها توسط پژوهشگری که برای بررسی فرضیهٔ «دانشجویان در ایام امتحان، بیش از مواقع دیگر بیمار می‌شوند»، یک بار در آغاز نیم‌سال تحصیلی و بار دیگر در ایام امتحانات، سؤالات مشخصی را در مورد تجربهٔ نشانه‌های بیماری از دانشجویان چند دانشگاه می‌پرسد، کدام است؟** (مفهومی)

۱) مصاحبه ۲) مشاهدهٔ طبیعی ۳) آزمون ۴) مشاهدهٔ آزمایشگاهی

۲۶۴. **روان‌شناسی که از مراجعه‌کنندهٔ خود شرح‌حال می‌گیرد تا در مورد مشکل اصلی او، علائم شناختی، هیجانی و رفتاری مرتبط به آن مشکل، پیشینهٔ درگیری او با مشکل فعلی و سابقهٔ دریافت درمان‌های قبلی، اطلاعات کسب کند، از کدام روش برای گردآوری اطلاعات بهره برده است؟** (مفهومی)

۱) آزمون ۲) پرسش‌نامه ۳) مصاحبه ۴) مشاهده

۲۶۵. **جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات در سرشماری‌ها، زمانی که مأمورین سرشماری به خانوارها مراجعه می‌کنند، با استفاده از کدام روش صورت می‌گیرد؟** (مفهومی)

۱) مشاهدهٔ طبیعی ۲) آزمون ۳) مشاهدهٔ آزمایشگاهی ۴) مصاحبه

۲۶۶. **جمع‌آوری اطلاعات از طریق «سؤال کردن از خود فرد دربارهٔ رفتار و افکار خاصی که دارد» و «سازماندهی پرسش بعدی، پس از شنیدن پاسخ سؤال قبلی، در ضمن جمع‌آوری اطلاعات»، به‌ترتیب، بیانگر به‌کارگیری کدام‌یک از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات است؟** (ترکیبی)

۱) پرسش‌نامه - مشاهده ۲) مصاحبه - پرسش‌نامه ۳) مصاحبه - مشاهده ۴) پرسش‌نامه - مصاحبه

۲۶۷. **در پژوهشی که شرکت‌کنندهٔ آن پاسخ‌های روشن و واضحی به پرسش‌ها نمی‌دهد و پژوهشگر در جهت راه انداختن او برای پاسخ گفتن به پرسش‌ها تلاش می‌کند، از کدام روش گردآوری اطلاعات استفاده شده است؟** (مفهومی)

۱) مصاحبه ۲) آزمون ۳) مشاهده ۴) پرسش‌نامه

۲۶۸. **کدام روش جمع‌آوری اطلاعات، این امکان را به پژوهشگر می‌دهد که هرگاه فرد شرکت‌کننده، به موضوعی بی‌ارتباط با هدف تحقیق می‌پردازد، او را به موضوع اصلی بازگرداند؟** (مفهومی)

۱) مشاهدهٔ آزمایشگاهی ۲) مصاحبه ۳) آزمون ۴) پرسش‌نامه

۲۶۹. **..... همچون گفت‌وگوی معمولی است، با این تفاوت که ..... است.** (حافظه‌ای)

۱) پرسش‌نامه - هدفمند و سازمان‌یافته
۲) مصاحبه - هدفمند و سازمان‌یافته
۳) مصاحبه - به‌صورت یک‌طرفه
۴) پرسش‌نامه - به‌صورت یک‌طرفه

۲۷۰. **به چه دلیل گفته می‌شود که مصاحبه، یک گفت‌وگوی سازمان‌یافته است؟ زیرا .....** (کنکاشی)

۱) جمع‌آوری اطلاعات در مورد موضوعات مختلف، به‌صورت ازپیش‌تعیین‌شده دشوار است.
۲) بین رفتار و افکار و نگرش‌های افراد شرکت‌کننده در مصاحبه، همخوانی‌های بالقوه‌ای وجود دارد.
۳) مصاحبه‌گر به جمع‌آوری اطلاعات در مورد موضوعاتی می‌پردازد که به‌صورت مستقیم قابل مشاهده نیستند.
۴) مصاحبه‌گر هدایت مصاحبه را از طریق تعیین سؤال بعدی پس از شنیدن جواب قبلیِ مصاحبه‌شونده، به دست می‌گیرد.

۲۷۱. **مجهز بودنِ پژوهشگر به پرسش‌های موشکافانه، به هدایت کدام روش گردآوری اطلاعات کمک می‌کند؟** (مفهومی)

۱) پرسش‌نامه ۲) مشاهده ۳) مصاحبه ۴) آزمون

درس اول

۱. **گزینهٔ ۴** با نگاه کردن به گزینه‌ها ممکن است به این نتیجه برسیم که در تمام موارد، به رفتار، فرایندهای ذهنی و اختلال‌هایی اشاره شده که در روان‌شناسی مورد بررسی قرار می‌گیرند، اما باید به این نکته دقت داشته باشیم که در علم روان‌شناسی به بایدها و نبایدها و درست و نادرست، پرداخته نمی‌شود؛ بلکه رابطهٔ بین پدیده‌ها بررسی می‌شود. بایدها، نبایدها، درست و نادرست، مواردی هستند که در علم اخلاق مطرح می‌شوند. (صفحهٔ ۱۰ کتاب درسی)

۲. **گزینهٔ ۳** اثبات آگاهی مختصر از واقعیت‌های بنیادین علمی، اندیشه‌خوانی، و ابهام‌زدایی از واژهٔ روان و رفتار، برداشت‌های نادرست از روان‌شناسی است. روان‌شناسان مانند سایر متخصصین حوزه‌های علمی، برای ارائهٔ پاسخ‌های دقیق و علمی به پرسش‌های مطرح‌شده در حوزهٔ تخصصی خود تلاش می‌کنند. (صفحهٔ ۱۱ کتاب درسی)

۳. **گزینهٔ ۱** در این سؤال به تأثیر عواملی مثل علاقه به کار، قدرت اراده و ... بر پیشرفت تحصیلی افراد اشاره شده است، به عبارت دیگر به تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی افراد بر عملکرد آن‌ها اشاره شده است. (صفحهٔ ۱۱ کتاب درسی)

۴. **گزینهٔ ۴** پاسخ‌های ارائه‌شده به پرسش‌های روان‌شناسی زمانی باارزش هستند که دقیق و معتبر؛ یعنی علمی باشند. (صفحهٔ کتاب ۱۱ درسی)

۵. **گزینهٔ ۳** ما می‌دانیم که روان‌شناسی علمی، پدیده‌های روان‌شناختی را مورد بررسی قرار می‌دهد. گزینهٔ «۲» به رویکردها اشاره دارد که در کتاب درسی به آن اشاره نشده است، پس آن را نادیده می‌گیریم. گزینه‌های «۱ و ۴» به موضوع یکسان اشاره دارند، به‌طوری که اگر یکی از این گزینه‌ها درست باشد، دیگری نیز درست خواهد بود. اما از آنجا که یک سؤال نمی‌تواند دو گزینهٔ درست داشته باشد، هر دوی آن‌ها را حذف می‌کنیم و تنها گزینهٔ «۳» باقی می‌ماند. (صفحهٔ ۱۱ کتاب درسی)

۶. **گزینهٔ ۱** معرفتِ حاصل از ایمان و اعتقاد، به معنیِ به‌کارگیری روش دینی است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۷. **گزینهٔ ۴** استنباط احکام کلی و جزئی از کتاب و سنت، نشانگر به‌کارگیری منبع دینی است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۸. **گزینهٔ ۲** مراجعه به آیات الهی و سخن بزرگان دین برای کسب معرفت، بیانگر استفاده از منبع دینی است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۹. **گزینهٔ ۳** کشف امور به‌طور ناگهانی و بی‌واسطه، ویژگیِ روش شهودی است که مبتنی بر درک درونی است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۰. **گزینهٔ ۱** معرفت شهودی، یک امر درونی است و افراد این نوع از معرفت را در درون خود ادراک می‌کنند؛ بنابراین، می‌توانیم بگوییم که از طریق درک درونی یا تجربهٔ درونی و یا بینش درونی حاصل می‌شود. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۱. **گزینهٔ ۴** عینی و قابل تکرار بودن، از ویژگی‌های روش علمی است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۲. **گزینهٔ ۳** روش شهودی ← مبتنی بر درک درونی و یا بینش درونی
روش عقلی ← مبتنی بر منطق (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۳. **گزینهٔ ۲** متن سؤال را تجزیه می‌کنیم: ۱- دانش‌آموزانی که عینک می‌زنند، نمرهٔ بالا گرفته‌اند. ۲- نتیجه گرفته شده که همهٔ دانش‌آموزانی که عینک می‌زنند، در امتحان نمرهٔ بالا می‌گیرند. این دو مورد به نتیجه‌گیری کلیات از جزئیات، یعنی به استدلال استقرایی اشاره دارد که از استدلال‌های منطقی است. ممکن است بگویید معلم از مشاهدات خود نتیجه گرفته، پس روش او علمی است. در صورتی روش این معلم علمی بود که مشاهدهٔ خود را به فرضیه تبدیل می‌کرد و برای آزمودن این فرضیه، تعداد زیادی از دانش‌آموزانی را که عینک می‌زنند، به‌طور تصادفی از مدارس شهرهای مختلف انتخاب و نمرهٔ آن‌ها را بررسی می‌کرد. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۴. **گزینهٔ ۴** در منطق خوانده‌ایم که نتیجه‌گیری از کلیات به جزئیات، استدلال قیاسی است که یکی از استدلال‌های منطقی است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۵. **گزینهٔ ۳** عبارت کلیدی که در این پرسش باید مورد توجه قرار دهیم، عبارت «نتیجه‌گیری از کلیات و پی بردن به جزئیات» است که به استدلال قیاسی، یعنی یکی از استدلال‌های منطقی اشاره دارد. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۶. **گزینهٔ ۴** منبع فیلسوفان برای کسب معرفت، روش‌های فلسفی و استدلال‌های منطقی؛ یعنی روش عقلی است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۷. **گزینهٔ ۱** روش علمی یا تجربی پدیده‌های طبیعی و قابل مشاهده را بررسی می‌کند، بنابراین، پاسخ سؤال مذکور در حیطهٔ علم نمی‌گنجد. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۸. **گزینهٔ ۲** استفاده از شواهد قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری برای شناخت پدیده‌ها، به معنیِ استفاده از روش عینی (روش علمی) است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۱۹. **گزینهٔ ۴** بهره‌گیری از مشاهده و روش‌های عینی برای کسب آگاهی و معرفت، بیانگر استفاده از روش‌های تجربی یا علمی است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۲۰. **گزینهٔ ۲** بررسیِ فاصلهٔ خورشید و زمین، و تحقیق دربارهٔ ارتباط این فاصله با امکانِ حیات موجودات بر روی زمین، به معنیِ استفاده از روش‌های علمی و تجربی برای کسب معرفت است. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۲۱. **گزینهٔ ۱** بررسی پدیده‌ها در آزمایشگاه، روشی است که توسط پژوهشگران، و به‌صورت علمی به کار گرفته می‌شود. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲، شکل صفحهٔ ۱۸ کتاب درسی)

۲۲. **گزینهٔ ۳** در روش علمی با روش‌های تجربی و مثال‌های مختلف به سؤال‌ها پاسخ داده می‌شود؛ نه روش شهودی. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۲۳. **گزینهٔ ۴** منابع کسب شناخت در تقابل با هم نیستند؛ بلکه می‌توانند مکمل هم باشند. (صفحهٔ ۱۱ و ۱۲ کتاب درسی)

۲۴. **گزینهٔ ۳** روان‌شناسی علمی، شاخه‌ای از علم تجربی است. (صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی)

۲۵. **گزینهٔ ۴** گزینهٔ «۱» نادرست است؛ چون ویژگی علوم تجربی، برقراری رابطهٔ بین پدیده‌ها نیست، بلکه در این علم، رابطهٔ بین پدیده‌ها با کمک مشاهده و روش‌های تجربی بررسی می‌شود. گزینه‌های «۲ و ۳» نیز نادرست هستند؛ چون دانشمندان علوم تجربی درصدد اثبات نظریه یا رابطهٔ بین پدیده‌ها نیستند. (صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی)

۲۶. **گزینهٔ ۲** منظور از علم در روان‌شناسی، علم تجربی است که در آن، از روش‌های عینی (قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری) استفاده می‌شود. (صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی)

۲۷. **گزینهٔ ۱** در گزینه‌های «۲، ۳ و ۴»، به‌ترتیب، به قانون، نظریه و فرضیه اشاره شده که جزء مفاهیم پرکاربرد علمی هستند؛ اما در گزینهٔ «۱» به تعریف «نماد» اشاره شده که ربطی به مفاهیم پرکاربرد علمی ندارد. (صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی)

۲۸. **گزینهٔ ۳** پژوهش علمی با طرح مسئله یا سؤال پژوهش آغاز می‌شود؛ پس از آن، فرضیه مطرح می‌شود؛ سپس فرضیه به‌صورت تجربی بررسی می‌شود و مورد آزمون قرار می‌گیرد، و در صورت تأیید به قانون تبدیل می‌شود. (صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی)

۲۹. **گزینهٔ ۱** اولین مفهوم علمی که در پژوهش علمی طرح می‌شود، مسئله است. (صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی)

۳۰. **گزینهٔ ۴** در این سؤال به دو ویژگی اشاره شده: ۱- پاسخی است که روابط بین پدیده‌ها را بیان می‌کند. ۲- آزمون نشده است. گزینهٔ «۱» نادرست است؛ چون توصیف پدیده‌ها به معنی بیان چیستی پدیده‌ها است؛ نه بیان رابطهٔ آن‌ها. گزینه‌های «۲ و ۳» نیز نادرست هستند؛ چون قانون، فرضیه‌ای است که آزمون شده و مورد تأیید قرار گرفته، و نظریه نیز متشکل از چند قانون است اما فرضیه، پاسخی است که به مسئله داده می‌شود، و رابطهٔ بین پدیده‌ها را بیان می‌کند و باید مورد آزمون قرار بگیرد تا تأیید یا رد شود. (صفحهٔ ۱۲ کتاب درسی)

۳۱. **گزینهٔ ۲** گزینه‌ها را بررسی می‌کنیم. در گزینهٔ «۱» به مسئله اشاره شده اما جملهٔ مورد نظر در متن این پرسش، به‌صورت سؤال طرح نشده است. گزینهٔ «۲» درست است؛ چون این جمله، یک فرضیه و پاسخ سنجیده به این سؤال است که «چرا عملکرد این دانش‌آموزان در امتحان ضعیف است؟» اما چرا سنجیده است؟ چون با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده از مشاهدهٔ دانش‌آموزانی تدوین شده که وقتی در جلسهٔ امتحان دستپاچه می‌شوند، نمرهٔ آن‌ها در امتحان کم می‌شود. گزینهٔ «۳» نادرست است؛ چون در متن سؤال، تعریف دقیق و روشنی از مفاهیم ارائه نشده است. نادرست بودن گزینهٔ «۴» نیز کاملا روشن است. (صفحهٔ ۱۲ و ۱۳ کتاب درسی)

دریافت‌شده به‌صورت مکتوب بوده است، در آن صورت پرسش‌نامه پاسخ آن بود؛ چون پاسخ‌ها در پرسش‌نامه به‌صورت مکتوب دریافت می‌شود اما در مصاحبه به‌صورت شفاهی است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۶۴. **گزینهٔ ۳** یک روان‌شناس، روان‌پزشک و یا پزشک در اولین مواجههٔ خود با مراجعه‌کننده یا بیمار، از او شرح‌حال می‌گیرد، به این صورت که سؤال می‌پرسد و پاسخ دریافت می‌کند و از آنجا که این مواجهه، یک تعامل رو در رو است، پس یک مصاحبه است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۶۵. **گزینهٔ ۴** شما حتماً شاهد مراجعهٔ مأمورین سرشماری به منزلتان بوده‌اید و مشاهده کرده‌اید که در این شرایط، جمع‌آوری اطلاعات از طریق گفت‌وگوی دوجانبه بین مأمور سرشماری و افراد صورت گرفته، که در آن سؤال‌هایی از افراد پرسیده شده و پاسخ آن‌ها توسط مأمورین سرشماری ثبت شده است. اگر جمع‌آوری اطلاعات از طریق تلفن باشد، باز هم مصاحبه است ولی مصاحبهٔ تلفنی است، اما اگر جمع‌آوری اطلاعات در سرشماری‌ها از طریق اینترنت یا ارسال پستی صورت بگیرد، روش به‌کارگرفته‌شده، پرسش‌نامه است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۶۶. **گزینهٔ ۴** «سؤال کردن از خود فرد دربارهٔ رفتار و افکار خاصی که دارد»، ویژگی پرسش‌نامه و «سازماندهی پرسش بعدی، پس از شنیدن پاسخ سؤال قبلی، در ضمن جمع‌آوری اطلاعات»، ویژگی روش مصاحبه است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۶۷. **گزینهٔ ۱** هدایت و راه انداختن یک فرد در جهت پاسخ گفتن به پرسش مطرح‌شده در یک پژوهش، نیازمند برقراری رابطهٔ رو در رو و دوطرفه بین پژوهشگر و افراد شرکت‌کننده در پژوهش است؛ بنابراین روش مورد نظر، مصاحبه است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۶۸. **گزینهٔ ۲** هدایت فرد شرکت‌کننده به موضوع اصلی در یک پژوهش، نیازمند مواجههٔ بین‌فردی و برقراری رابطهٔ دوطرفه است، یعنی ارتباطی شبیه به گفت‌وگو که پژوهشگر در آن سؤال می‌پرسد و فرد شرکت‌کننده در پژوهش، پاسخ می‌دهد؛ بنابراین روش مورد نظر، مصاحبه است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۶۹. **گزینهٔ ۲** مصاحبه مانند گفت‌وگوی معمولی، یک ارتباط دوطرفه است، با این تفاوت که هدفمند و سازمان‌یافته است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۰. **گزینهٔ ۴** مصاحبه، یک گفت‌وگوی هدفمند و سازمان‌یافته است، زیرا مصاحبه‌گر از طریق تنظیم پرسش بعدی پس از شنیدن پاسخ قبلیِ مصاحبه‌شونده، مصاحبه را هدایت می‌کند. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۱. **گزینهٔ ۳** عبارت کلیدی در این پرسش، «هدایت گردآوری اطلاعات توسط پژوهشگر در حین جمع‌آوری اطلاعات» است که از ویژگی‌های روش مصاحبه است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۲. **گزینهٔ ۳** پژوهشگر در مصاحبه، ضمن گفت‌وگو و براساس پاسخ‌های دریافت‌شده، پرسش بعدی را معلوم و مصاحبه را هدایت می‌کند. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۳. **گزینهٔ ۳** استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تفسیر آن، در صورتی اطمینان‌بخش است که در کنار سایر روش‌ها و به دست افراد متخصص انجام شود. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۴. **گزینهٔ ۲** آزمونی معتبر است که اولاً، همان چیزی را اندازه بگیرد که برای آن ساخته شده و ثانیاً، در اجراهای متعدد، نمرهٔ یکسان یا تقریباً یکسانی به ما بدهد. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۵. **گزینهٔ ۴** درصورتی‌که یک آزمون به‌طور دقیق ساخته شده باشد، پدیده‌ها را به‌طور دقیق اندازه می‌گیرد و نمرات حاصل از اجرای متعدد آن بر روی یک فرد، یکسان یا تقریباً یکسان خواهد بود. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۶. **گزینهٔ ۴** واژهٔ کلیدی که در این پرسش باید به آن دقت کنیم، واژهٔ «اندازه‌گیری» است. کمّی کردن و اندازه‌گیری ویژگی‌های روان‌شناختی، با استفاده از آزمون‌ها امکان‌پذیر است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۷. **گزینهٔ ۲** اندازه‌گیری یا کمّی کردن ویژگی‌های روان‌شناختی، ویژگی آزمون‌ها است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۸. **گزینهٔ ۴** ابزار اندازه‌گیری وزن (ترازو)، وزن را اندازه می‌گیرد (یعنی دقیقاً آن چیزی را اندازه می‌گیرد که برای آن ساخته شده است) و همین‌طور، وزن یک شیء خاص را در دفعات متعددِ اندازه‌گیری، یکسان نشان می‌دهد. این موارد، همان ویژگی آزمون‌ها است. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۷۹. **گزینهٔ ۱** آزمون‌ها باید دقیقاً آن چیزی را اندازه بگیرند که برای آن ساخته شده‌اند. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۸۰. **گزینهٔ ۴** اگر در گزینهٔ «۴»، «بدون نیاز» تبدیل شود به «با همراهی»، درست خواهد بود. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۸۱. **گزینهٔ ۳** استفاده از آزمون‌ها، چگونگی اجرا و تفسیر آن، باید در کنار سایر روش‌ها و به دست افراد متخصص باشد. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۸۲. **گزینهٔ ۳** ساخت آزمون‌ها بسیار دشوار است؛ زیرا باید به‌گونه‌ای ساخته شوند که دقیقاً همان چیزی را اندازه بگیرند که برای آن ساخته شده‌اند و همین‌طور باید در اجراهای متعدد، نمرهٔ یکسان یا تقریباً یکسانی به ما بدهند. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۸۳. **گزینهٔ ۳** جمع‌آوری اطلاعات عمیق، از ویژگی‌های روش مصاحبهٔ بدون ساختار است که در کتاب درسی به آن اشاره نشده؛ پس گزینهٔ «۱» نادرست است. در اجراهای متعدد یک آزمون، متغیرهای مشخص اندازه‌گیری می‌شود؛ نه متغیرهای متفاوت؛ بنابراین گزینهٔ «۲» نیز نادرست است. گزینهٔ «۳» درست است اما گزینهٔ «۴» نادرست است؛ چون در روش مشاهده، رفتار مورد مشاهده قرار می‌گیرد. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

۲۸۴. **گزینهٔ ۲** یکی از اصول اخلاقی در مورد اطلاعات به‌دست‌آمده از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات، این است که اطلاعات نباید به‌صورت عمومی و برای دیگران منتشر شود. (صفحهٔ ۲۸ کتاب درسی)

درس دوم

۲۸۵. **گزینهٔ ۳** نکتهٔ کلیدی در این پرسش، عبارت «آمادگی داشتن برای ... اعم از آمادگی فیزیکی و روانی» است که در روند رشد انسان بررسی می‌شود، پس توسط روان‌شناسان رشد مورد مطالعه قرار می‌گیرد. (صفحهٔ ۳۶ و ۳۷ کتاب درسی)

۲۸۶. **گزینهٔ ۱** شناسایی و پیش‌بینی تغییرات افراد در طول زندگی آن‌ها توسط روان‌شناسان رشد مورد بررسی قرار می‌گیرد. (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)

۲۸۷. **گزینهٔ ۴** گزینهٔ «۴» در روان‌شناسی سلامت مطرح است اما در گزینه‌های «۱، ۲ و ۳» به موضوعاتی اشاره شده که در حیطهٔ روان‌شناسی رشد بررسی می‌شود. (صفحهٔ ۳۶، ۳۷ و ۱۹۱ کتاب درسی)

۲۸۸. **گزینهٔ ۳** تغییرات رشد انسان، از زمان انعقاد نطفه تا هنگام مرگ مورد بررسی قرار می‌گیرد. (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)

۲۸۹. **گزینهٔ ۴** روان‌شناسان رشد تغییرات رشد را به جنبه‌های مختلف تقسیم می‌کنند تا بهتر بتوانند این تغییرات را شناسایی و پیش‌بینی کنند. (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)

۲۹۰. **گزینهٔ ۴** انجام کارهای نوع‌دوستانه ← رفتار ارزشی است. ← رشد اخلاقی
رقابت و همکاری ← در ارتباط با دیگران است. ← رشد اجتماعی (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)

۲۹۱. **گزینهٔ ۲** استقلال یافتن ← مستقل شدن از دیگران ← رشد اجتماعی
تصمیم گرفتن ← فرایند ذهنی است. ← رشد شناختی (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)

۲۹۲. **گزینهٔ ۴** حل مسئله مربوط به رشد شناختی است. (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)

۲۹۳. **گزینهٔ ۱** برقراری رابطه با همسالان ← رشد اجتماعی
کم‌حوصله بودن ← مربوط به احساسات و رشد هیجانی است. (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)

۲۹۴. **گزینهٔ ۳** هوش و خلاقیت ← رشد شناختی / رفتار عادلانه ← رفتار ارزشی است. ← رشد اخلاقی / پردازش اطلاعات ← رشد شناختی (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)

۲۹۵. **گزینهٔ ۳** رعایت حقوق دیگران ← رفتار ارزشی است. ← رشد اخلاقی / رشد ابعاد بدن ← رشد جسمانی / ابراز خشم ← رشد هیجانی
توجه داشته باش که رعایت قوانین در جنبهٔ اخلاقی بررسی می‌شود. (صفحهٔ ۳۷ کتاب درسی)